

VJERODOSTOJNOST MEDIJA

IZAZOVI GLOBALIZACIJE I SPECIFIČNOSTI REGIONA

Uredile: Lejla Turčilo
Belma Buljubašić

Sadržaj:

RIJEČ UREDNICA	7
MEDIJI, GLOBALIZACIJA, JAVNI SERVISI	
Dr. sc. Fahira Fejzić Čengić	
Medijska vjerodostojnost i globalizirani svijet: o profesionalizmu i etici je riječi	11
Enira Čustović	
Globalizacija i jezik, studija slučaja: Bosna i Hercegovina	26
Dr. sc. Viktorija Čar	
Javni medijski servis pred digitalnim i globalnim izazovima	39
Dr. sc. Rade Veljanovski	
Javni radiodifuzni servis u novom okruženju	59
Mr. sc. Irena Praskoč-Salčin	
Savremena pitanja medija – javni RTV sistem Bosne i Hercegovine u globalizacijskim tokovima	76
Dr. sc. Emina Kečo Isaković	
McLuhanizacija Balkana – nove mogućnosti medija u budućnosti	98
NOVINARSTVO U "TRADICIONALNIM" I ONLINE MEDIJIMA	
Dr. sc. Mirosljub Radoković	
Da li novinarstvo može da opstane na 140 karakterata? U potreba socijalnih mreža u novinarstvu	113

Vjerodostojnost medija – izazovi globalizacije i specifičnosti regiona

Izdavač: Fakultet političkih nauka Institut za društvena istraživanja

Za izdavača:

Dr.sc. Sačir Filandra

Dekan

Urednice:

Dr.sc. Lejla Turčilo

Mr.sc. Belma Buljubašić

Recenzenti:

Dr. sc. Marko Milosavljević

Dr. sc. Igor Vobić

Fakultet za druzbene vede Ljubljana, Slovenija

Lektorica: Jasna Kovo

DTP: Sanin Pehivanović

Naslovna strana: Dženan Hadžović

Stampa: ArkaPRESS d.o.o.

Broj primjeraka: 500

CIP - Katalogizacija u publikaciji Nacionalna i univerzitetska biblioteka

Bosne i Hercegovine, Sarajevo

VJERODOSTOJNOST medija : izazovi globalizacije i specifičnosti regiona / [urednice Lejla Turčilo, Belma Buljubašić]. - Sarajevo : Fakultet političkih nauka, 2012. - 466 str. : graf. prikazi ; 24 cm

Bibliografska i bilješke uz tekst.

ISBN 978-9958-598-45-6

COBISS.BH-ID 20221446

Organiziranje Konferencije i štampaње Zbornika podržala Ambasada SAD u BiH, Stavovi izrečeni u Zborniku isključivo su stavovi autora/ica članaka, ne i organizatora i sponzora Konferencije "Vjerodostojnost medija: izazovi globalizacije i specifičnosti regiona"

Doc. dr. Dejan Donev¹
 Univerzitet "Sv. Kiril i Metodij", Skopje, R. Makedonija
 Institut novinarstva, medije i komunikacije, pri Pravnom
 fakultetu "Justinijan I" u Skopju

SMANJENJE PROFESIONALNIH MEDIJSKIH STANDARDA I ETIKE KAO INTENCIONALNI PRODUKT MAKEDONSKIH MEDIJA I MEDIJSKO- EDUKACIJSKOG PROSTORA

Sažetak

Kada govorimo o profesionalnim, tj. deontološkim standardima i njihovoj realnoj praksi u makedonskom novinarstvu i medijima, sagledano sa etičkog aspekta, generalni zaključak koji se može izvesti jeste da je vrlo teško aplicirati i praktikovati ono što je, na primjer, jedna od najvećih demokratskih karakteristika u demokratskim društvima – sloboda govora, kao jedno od centralnih prava, iz čije egzistencije ili neegzistencije u velikoj mjeri ovisi ispunjenje ostalih prava, i koje je preduvjet za uživanje ostalih prava i sloboda osiguranih Europskom konvencijom za ljudska prava. Ovo posebice ukoliko se uzmu zadnja "poremećenja" u makedonskom medijskom prostoru.

Tekst se bavi etičkim analizama ključnih uzroka za situaciju u kojoj je medijski prostor u Makedoniji. Također, pokušava odgovoriti na pitanje "kakva nam to etika i etičko ponašanje treba", kao svojevrsna rehabilitacija i prevencija za ubuduće u okolnostima kada

¹ E-mail: donevdejan76@gmail.com; dejandonev@pf.ukim.edu.mk.

postoji generalna sloboda govora, ali ne i sloboda mišljenja, tj. kada postoji sloboda govora ali ne postoji kultura izražavanja i slušanja. U prilog zadnjem, jeste i rangiranje Makedonije na 94. mjesto u zadnjem izvješću *Reporters without borders*.

Ključne riječi: *medij, etika, profesionalni standardi, medijsko obrazovanje*

Dugovječnost sukoba između želje da se javno govori i strah od posljedica tog čina, tj. teret odgovornosti, proizlazi iz saznanja da su pravo slobode izražavanja misli i osjećaja prirodno ljudsko pravo koje pripada korpusu ljudskih prava i sloboda koje su iskonske i fundamentalne, kao što su: pravo na život, na slobodu, na integritet osobe i slično¹, tj. iz prve generacije prava tzv. *političkih prava i sloboda* i logički posmatrano, "ova prava su uvijek bila smatrana kao neodvojiva od esencije ljudskoga bića" (ДОНЕВ, 2011: 270-271).

Stvari stoje tako jer kao što se nikad ne osporava činjenica da Sunce izlazi i zalazi, tako se i za postojanje osnovnih ljudskih prava ne izražava nikakva sumnja. Ali, previše sukoba oko ove notorne činjenice se rađa kada se postavi pitanje zašto se ona događa, tj. da li zato što se Zemlja okreće oko Sunca ili suprotno?! Ako se na ovo pitanje da odgovor koji se suprotstavlja "istini" koja važi za određeno vrijeme ili dogme, onda se može završiti na lomači zbog javno iznesenog mišljenja. Tako i u vezi s uživanjem osnovnih ljudskih prava i sloboda postoji veliki broj otvorenih sporova i dilema kada se postavlja pitanje pod kojim uvjetima se mogu uživati i da li postoje granice preko kojih se više ne mogu praktikovati. Odgovori na ova pitanja imaju posebnu važnost za novinarsku profesiju, jer je po svojoj prirodi okrenuta uvidu javnosti.

jom raspolazu, budu istovremeno podrignuti i velikoj odgovornosti. To znači da svi oni koji se bave javnom riječju, prvenstveno novinari, postavljaju pitanje šta smiju, a šta ne smiju, ne da znaju, već da objave. Tek ovim činom novinarsko izvješće postaje javno, a iz njega slijedi i odgovornost autora o iskazanom.

Riječ je o javnoj djelatnosti, u čijoj osnovnoj dimenziji posebno dolazi do izražaja javna odgovornost, pa se stoga "ova etika može nazvati i etika javne djelatnosti gdje novinarstvo, svi njegovi oblici i aktivnosti na ovaj ili onaj način podležu etičkoj ocjeni i vrijednovanju" (Анонев, 2011:204). Upravo zbog toga postoji i velika nada u sustav medijske samoregulacije. Naime, okviri između prava koja proizlaze iz slobode medija i narušavanja prava građana u odnosu na objavljene sadržaje u medijima, najbolje je urediti preko sustava medijske samoregulacije.

Ovakvo osvajanje i odbrana slobode, u stvari znači "postavljanje slobode kao neophodnog uvjeta za realizaciju novinarskih odgovornosti"³ (Sapunar, 1994:69), i upravo u ovom kontekstu kodeksi je kodificiraju kao takvu. Kao što postoji zapisano u temeljnom dokumentu ove vrste u međunarodnim okvirima, tj. u "Deklaraciji o pravima i dužnostima novinara" koja je još poznatija kao "Minhenska deklaracija", ključna formulacija se nalazi još u njenoj preambuli, gdje se određuje da će prava i dužnosti novinara proizlaziti iz prava javnosti da bude informisana o događajima i mišljenjima, tj. "Minhenska deklaracija to čini pozivajući se na Univerzalnu deklaraciju o pravima čovjeka – pravo informiranja, slobodnog izražavanja i ljudskog bical. Već u drugom paragrafu stoji da novinar mora braniti slobodu informiranja, kritike i komentara" (Perović, 2007:103).

A propos novinarstva, općenito, kada se govori o pravima i

odgovornostima novinara, otvara se jedna zaista vrlo stara tema koja zadire u sam početak civilizacije. Kao što je govorio Tacit, riječka su vremena kada se moglo slobodno misliti, a još rjeđa su ona u kojima se moglo reći slobodno ono što se misli. Dakle, riječ je o tome da li ljudi mogu i pod kojim uvjetima mogu, ukoliko mogu, slobodno izraziti svoje mišljenje, ideje i stavove. Sposobnost mišljenja nam je dana prirodno, ili kako neki drugi tumaće – od Boga. Mislimo, znači jesmo, rekao bi Rene Dekart. Ovo pravo i slobodu ne može i ne smije nam oduzeti niti jedna vlast, čak niti najrigidniji totalitarni poredak. Jednostavno, svako može misliti, ali i ćutati, ukoliko želi "Problem se javlja ukoliko onaj koji misli, hoće ono što je mislio da priopći i drugima" (Анонев, 2011:265-266) Ovo je svojevremeno Volter najbolje izrazio u tvrdnji da se ne mora složiti sa nama ili s onim što je rekao protivnik, ali uradit će sve da ta ista tvrdnja bude saslušana i da se čuje svugdje!

Staviše, problem se zaoštava u suvremenim društvima zato

što "spoznaja stvarnosti, onog što nas okružuje, u najvećoj mjeri ovisi od predstave koju sami građani formiraju na osnovu materijala koji im je ponuđen od strane novinara i medija"² (Bertrand, 2007:34). Ono što oni percute, previde, tj. ono o čemu neće izvijestiti, isto je kao da se nije niti dogodilo, dok ono što oni potenciraju ili ponavljaju nekoliko puta, predstavlja ono što je najvažnije u našem životu, u odnosu na upoznavanje sa sredinom i stvarnošću u kojoj smo" (Zaker, 2007:162-168).

Upravo zbog ove tvrdnje, društveno i demokratski jeste opravdano da novinari i mediji, suglasno i srazmjerno velikoj moći ko-

* * *

Ali želja je jedno, a drugo je sam modus! Najčešće u zemljama u razvoju, kakva je i Makedonija, slika stvarnosti je drugačija. Naime, kada govorimo o profesionalnim, tj. deontološkim standardima i njihovom realnom praktikovanju u novinarstvu i medijima, gdje bi trebali "omogućiti ostvarivanje profesionalnog etosa kao primarne moralne komunikacije između ljudi u novinarstvu, a u isto vrijeme omogućiti da se sama profesija autonomno određuje i time smanji utjecaj vanjskih regulativa koje država propisuje" (Дошев, 2011:202) – ukoliko pogledamo sa etičkog aspekta, generalno se može izvući zaključak da je mnogo teže aplicirati i praktikovati ono što jeste glavna karakteristika dobro razvijenih demokratskih društva – slobodu izražavanja, kao jedno od centralnih prava od čijeg postojanja ili nepostojanja u velikoj mjeri ovisi ostvarivanje i drugih političkih prava, ili koja je preduvjet za uživanje mnogih drugih prava i sloboda garantovanih Europskom konvencijom o ljudskim pravima⁴.

Ipak, teza da novinarstvo u Makedoniji ne postoji, kao što većina teoretičara i praktičara realnog medijskog prostora u Makedoniji žele etablirati, je sasvim pretjerana, pošto novinarstvo, bez ikakve sumnje, jeste nezaobilazna karakteristika i dio svakog demokratskog društva, pa i kod nas. Uostalom, stepen demokratizacije odnosa unutar jednog društva mjeri se preko razvoja i slobode novinarstva. Drugim riječima, smatra se opravdanim saznanje da se preko položaja i značaja novinarske profesije u jednom društvu, može procijeniti njegova otvorenost i demokratičnost, tj. poštovanje i garantiranost slobodnog mišljenja, iskazivanja, udruživanja i uopće slobodnog života.

To govori mnogo, da se u medijima ogleda i stvaranje stanja i kretanja u jednom društvu, što znači da se demokratija, prije svega, izražava u medijima, njihovoj strukturi i kulturi. Ista, kao takva, traži dobro i živo novinarstvo – etički fundirano, svestrano angažovano, humano i vrijedno. Bez njegove visokomoralne utemeljenosti, iluzorno je očekivati dobro funkcionisanje i razvitak demokratije, pa se zato mora poštovati sama etika profesije "čiji se značaj i važnost sastoji u tome da uvijek i iznova promišlja i ispituje smisao profesije i poziv, odgovorno vodi računa o posljedicama našeg profesionalnog i uopće djelovanja, o njegovoj ljudskoj vrijednosti i humanom angažmanu" (Skledar, 1998:13).

U ovom kontekstu, obezbjeđivanje slobode medija svuda u svijetu predstavlja prioritet, pošto su neovisni i slobodni mediji odlika dobrog vladanja demokratskih društva jer obezbjeđuju transparentnost i vladavinu prava, a promovišu i učesće građanina u političkom životu. Ali slučaj makedonskog novinarstva jeste slučaj novinarstva bremenitog poteškoćama i skandalima, neriješenih vlasničkih pitanja, kao i nedefinisanog položaja novinara koji su svakodnevno izloženi pritiscima i manipulacijama. U ovakvim uvjetima stvarno je teško izvršavati vlastitu profesiju i to profesionalno i u skladu sa etičkim načelima, a o čemu svjedoče i brojne afere koju su tresle i još uvijek tresu u nekom prikrivenom obliku samo društvo, a u kojima učestvuju i novinari – ponekad i sami baveći se spinningom i manipulacijama, servirajući unaprijed pripremljene scenarije zbog odvlačenja pažnje javnosti, a ponekad bivajući i sami žrtve, koje u potrazi za novim novinarskim kućama, moraju novinarski da se "prostituišu"!

Ali, istovremeno, bili su i još uvijek su uzročnici ili inicijatori u razotkrivanju niza nepravilnosti, skandala i malverzacija, koji su pod

Takoder, postoje i evidenti primjeri kada određeni biznismeni utječu na uređivačku politiku s ciljem zaštite ili promovisanja vlastitih ekonomskih interesa, što znači da su očvidni i nedvosmisleni primjeri kada novinari trebaju naprosto "ubiti" pricu zbog zaštite poslovnih interesa njihovog medijskog vlasnika. U prilog potvrdi ove tvrdnje govore i brojeke s liste "Freedom House" gdje je Makedonija na 100. mjestu prema slobodi štampe i to rangirana u kategoriji država sa "djelimično slobodnim medijima", upravo zbog toga što su većinom privatni mediji u državi povezani sa političkim i biznis interesima, a što utječe na njihov sadržaj, dok oni mediji koji su u državnom vlasništvu podržavaju poziciju Vlade⁷.

Jednovrmeno, i nedostatak pravih radnih ugovora ili garantovane plaće utječu na veliki broj novinara i medijskih radnika. Ova nesigurna ekonomska situacija čini novinare ranjivim u odnosu na ekonomske ponude i koruptivnu praksu. Kao što navodi Tamara Causidis, predsjednica novinarskog sindikata u Republici Makedoniji, "prelomna osa preko koje se lomila sloboda medija su upravo radnička prava. Otkada je osnovan sindikat, tj. u decembru 2011 godine, desetero novinara su izgubili posao, a mnogima od njih jednostavno nije produzen ugovor za upošljavanje koji je ranije bio popisan prinudno i na određeno vrijeme. Šta više, sa konstantnim mobingom oni su bili prinudeni da daju otkaz ili su jednostavno bili izbačeni s posla. Postoje i novinari koji mjescima ne dobijaju plaću čekajući da li će njihov medij biti zatvoren ili će proizvoditi sa funkcioniranjem. Još više postoji veliki broj neprijavljenih novinara i medijskih radnika u Agenciju za upošljavanje ili koji su prijavljeni sa mizerinom plaćom, ili su pak plaćani bonovima, zatim neisplaćene dnevnice, unaprijed popisani otkazi ili ugovori za posao u kojima se novinari prinudno obavezuju da pokriju finansijski teret ukoliko budu opušteni za

pritskom javnosti doveli do krupne i kadrovske i vlasničke promjene u društvenim elitama. S jedne strane, do ovog je dovela nesigurnost novinara koje opuzuju za medijski linč, a s druge strane uvećana senzibilitnost javnosti u pogledu na odgovornost, prije svega političara. Pa tako, u ovakvim uvjetima, ukoliko se kaže da novinarstvo u Makedoniji jeste u lošoj kondiciji i stanju, dajemo mnogo realističniju sliku i tvrdnju koja se može potvrditi u makedonskom medijskom prostoru. Ali, zašto je to tako i kako bi se situacija mogla popraviti i poboljšati? Zašto smo došli do ovog ruda u uvjetima kada postoji generalna sloboda govora, ali nema slobode misli, tj. kada ima slobode govora, ali ne postoji kultura izražavanja i dijaloga u Makedoniji? Da li su ova pitanja i mogući odgovor na etičke dileme u profesionalnom tretmanu i angazmanu novinarstva i medija kod nas u pokušaju obezbjeđivanja neophodnog nivoa moralne kulture u medijskoj komunikaciji?

* * *

U ovom kontekstu, kao glavni razlozi ovakvog stanja makedonskog novinarstva, mogu se slobodno potencirati nedostatak medijskog pluralizma i netransparentne vlasničke strukture medija. Isto tako, ovdje se mogu akcentirati i selektivne i politički motivisane sudske odluke, zakonske procedure i tužbe protiv novinara; zatim postojanje selektivnosti u zakonskim procedurama, spora implementacija medijskog prava i regulacije i sl. Konkretna primjer jeste i rješenja primjena zakona o konfliktu interesa u odnosu na aktivne i bivše političare, kao i članove njihovih porodica ili bliske rodbine koji posjeduju razna medijska sredstva, posebice u uvjetima velikog utjecaja na iste u javnosti⁸.

klevetu ili osuđeni” (<http://hronicar.dimitrovski.net/2011/05/слобода-на-медиумите-и-слобода-на-нови/>).

Ovdje se može potencirati i politički pritisak – pritisak koji političke stranke imaju na medije. Drugim riječima, poznato je da se u ovakvim situacijama od novinara traži da bude sa ove ili one strane – da bude “patriot” ili “izdajica”. Kao zadnja faza ovog kvazipatriotizma su i vladine medijske kampanje kao jedan oblik nagrade koja se daje zbog pripadnosti ovom kvazipatriotizmu.

Sve ovo produkuje stanje u kome novinari i urednici, ali i ostali medijski radnici, osjećaju pritisak, pa su otuda samocenzurisanje i gušenje slobode izražavanja postali rašireni u medijskom prostoru u Makedoniji. Čini se da se više niko i ne stara o deontološkim standardima, posebice kada se radi o životu i goljoj egzistenciji, iako je to “polje djelatnih odnosa i polje moralnih djelatnih odnosa koje nastaje u specifičnoj profesionalnoj djelatnosti i koje jeste u krajnjoj liniji podložno regulaciji pomoću općih moralnih normi koje su u principu obavezne za sve ljude” (Veber, 1998). Umjesto da se razvija i unapređuje moralna savjest i svijest na jednom višem nivou, makedonski novinari i medijski radnici pokušavaju ili su okupirani time kako “spojiti prvi sa prvim u mjesecu”.

Da ne pričamo o uvjetima i kadrovskoj politici koja se vodi u odnosu na one koji trebaju obučavati i obrazovati buduće diplomirane novinare u novinarskoj profesiji i praksi, tj. gdje u zadnjih 35 godina, od 1977. godine kada je formiran Institut za novinarstvo, medije i komunikaciju pri Pravnom fakultetu u Skoplju⁸, pa sve do danas, niti jedan član nastavnog i naučnog kadra nije u redovnom radnom odnosu. Kao potkrepa ovom saznanju je i slaba zastupljenost medijske i etike javnosti, filozofije medija i bioetička educiranost budućeg novinarskog kadra, kao i prevelika naglašenost i inkluzivnost

nastavnih predmeta, prije svega pravnih nauka, ali i političkih i ekonomskih nauka u nastavnim planovima ovog Instituta, a još više novi nastavni plan koji izrađuju samo profesori prava, jer imaju tu “privilegiju” da su zaposleni i mogu biti dio komisije za izradu, umjesto da interdisciplinarnost bude presudni kriterij pri izradi.

* * *

Zaključimo, shodno prethodno rečenom, “kakvom tipu etike i etičkog ponašanja se možemo nadati, kada bazični preduvjeti za obavljanje ove profesije nisu zadovoljeni” (ДОНЕВ, 2011:236 i Malović, 1999:36)?! Da li je moguće da postoji viši stepen profesionalizma i poštovanja deontoloških normativa novinarstva u Makedoniji? Drugim riječima, kako postići svjetski postavljeni cilj: *promoviranje i podizanje svijesti o značaju slobode i neovisnosti medija, kao i podsjećanje države da treba poštovati pravo slobodnog izražavanja*, tj. proklamovati načela slobode štampe, pod kojima se podrazumijeva neovisnost u odnosu na političke, ekonomske i vladalačke strukture, a međunarodnoj zajednici uputiti apel da cenzuru stavi izvan zakona zato što čini nasilje prema ljudskim pravima?!

Prethodna analiza stanja u makedonskom novinarstvu, kao i pomenute dileme, navode nas na zaključak da u zemlji u kojoj medijski prostor nije više pluralističan dolazi do manjka povjerenja što se očituje i u medijima i u javnosti, a što je izraženo kroz sentencu “više nije jasno gdje politika počinje, a mediji završavaju i obrnuto”. Time, prethodno apostrofirani ekonomski pritisak, nedostatak profesionalizma i niži etički standardi formiraju zajednički imenitelj i sadržatelj medijske scene u Makedoniji, čime nedostatak poštovanja i uvažavanja profesionalnih standarda, kao i odsutnost želje za

Literatura

- Baloban, Stjepan (ur.) (1999). *Крџаџин и јавном животу*. Zagreb: Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve & Glas Koncila
- Бенедек, Боафрант (2008). *Разбирање на човековите права - Либралнистички заедници од областа на човековите права*. Скопје: Македонски Информативен Центар во соработка со Директоратот за јавна администрација при Министерството за наводорешни работи на Република Македонија
- Bertrand, Claude + Jean (2007). *Деонтологија медија*. Zagreb: ICEJ
- Донев, Дејан (2011). *Етика во новинарството*. Скопје: УКИМ
- Žaket, Deji (2007). *Novinarska etika – Moralna odgovornost i medijima*. Beograd: Službeni glasnik
- Маковец, Моника (2001). *Слобода на изразување – Водич за имплементација на Член 10 од Европската конвенција за човекови права*. Strasbourg: Council of Europe, Directorate General of Human Rights
- Malović, Stjepan, Rischiaroli, Sherry, Vilović, Gordana (eds.). *Ethica novinarstva*. Zagreb: Izvori
- Perović, A. Milenko (2007). *Ethica mediya*. Даниловград: КИС Бијели Павле
- Сарунар, Марко (1994). *Основе знааности о новинарству*. Zagreb: Еропа
- Skledar, Nikola (1998) О етици позива, u Malović, S., Rischiaroli, S., Vilović, G. (ur.) *Ethica novinarstva*. Zagreb: Izvori
- Трошановски, Марко et al. (2010). *ПРИРАЧНИК за наставници за изучавање на медиумската писменост во наставата по мајчин јазик: за основно и за средно образование*. Скопје: МИМ & ИНСТИТУТ за

изучавањем етике, доминирају како основни проблеми.

I dok EU traži od nas podizanje standarda i svijesti o ovom pitanju, tj. da sloboda izražavanja i medijski pluralizam budu srž evropskih vrijednosti i da oni moraju egzistirati i kod zemlje kandidata i u potencijalnim kandidatima za članstvo u EU, doći će opet novi 3. maj – Svjetski dan slobode medija, na kojem ćemo opet iznova ukazivati da sloboda izražavanja i sloboda štampe jesu baza u izgradnji snažnih demokracija, a crne brojke koje se objavljuju na Dan slobode štampe su samo opomena da novinarska profesija jeste jedna od najtežih i najriskantnijih u svijetu. Upravo zbog toga i Medunarodna federacija novinara u svom proglasu iz 2011. godina poziva na revalorizaciju globalne solidarnosti između novinara kako bi pobijedili sve prijetnje medijima, pošto novinarski posao jeste srce u odbрани demokratije i ljudskih prava.

Ovo posliednje upravo zbog toga što Makedoniji jeste potrebno egzistiranje jedne zdrave kritičke svijesti i javnosti, s akcentom na njegovanju i odbрани javne debate i slobode izražavanja. Ovim bi se samo društvo moglo pomjeriti unaprijed. "Postojanje različitih mišljenja, diskusija i otvorenost institucija opravdat će postojanje zajednice" (Žaket, 2007:177-181), ali samo na osnovi poštovanja profesionalnih standarda i etike same profesije.

демократија “Societas Civilis”

Veber, Maks (1998). *Duhovni rad kao poziv*. Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića

“Слобода на медиумите” (<http://hronicar.dimitrovski.net/2011/05/слобода-на-медиумите-и-слобода-на-нови/>, pristupljeno, 10.08.2012)

“Report of Reporters with no borders” ([tp://en.rsfsf.org/IMG/CLASSEMENT_2012/CLASSEMENT_ANG.pdf](http://en.rsfsf.org/IMG/CLASSEMENT_2012/CLASSEMENT_ANG.pdf), pristupljeno, 10.08.2012)

Bilješke:

- 1 Političke slobode i prava u svojoj ukupnosti izražavaju politički subjektivitet građanina i omogućavaju istom da participira u političkom životu svoje zemlje, tj. one općenito izražavaju osnovu liberalne koncepcije demokratije. Otuda, sloboda izražavanja jest jedno od centralnih prava predviđenih u članu 10 Europske konvencije o ljudskim pravima, od čijeg postojanja ili nepostojanja u velikoj mjeri ovisi ostvarivanje i drugih političkih prava, tj. ono je preduvjet za uživanje mnogih drugih prava i sloboda garantiranih istom konvencijom. Pri ovome, tvorci ovog člana za model su imali u obzir član 19 iz Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, a povijesno gledano postoje različite verzije ovog prava u nekoliko ustava američkih država iz 19. stoljeća, zatim član 11 iz Francuske deklaracije o pravima čovjeka i građanina, kao i Prvi amandman iz Ustava SAD-a.
- 2 Ustvari, prva vokacija medijskog profesionalca, bez obzira na ostale njegove funkcije, jeste sprovođenje slobodnog komuniciranja zbog informiranosti ljudi o vlastitim percepcijama u svijetu koji ih okružuje.
- 3 Ovdje se niti u jednom slučaju ne radi o ograničenju slobode, nego samo o njenom pozitivnom reguliranju, zato što je ista sveopća emancipativna praksa do koje se dolazi preko suradnje, komunikacije, a danas posebice preko medija kao foruma za debate.

- 4 Ovo, posebice, ukoliko se uzmu u obzir posljednji “potresi” u medijskom prostoru kod nas u Makedoniji.
- 5 U prilog ovome ide i rangiranje Makedonije na dnu u regionu, tj. na 94. mjesto u zadnjem izvještaju Reporters with no borders, što jeste pad od 26 mjesta od prošle godine, tj. pad od 60 mjesta u odnosu na zadnje tri godine. http://en.rsfsf.org/IMG/CLASSEMENT_2012/CLASSEMENT_ANG.pdf
- 6 primjerice Kanal 5 i TV Sitel.
- 7 Prvu na listi od 195 zemalja, Freedom House je rangirao Finsku, pa zatim Island i Dansku, a među zemljama na dnu liste jesu Mijanmar, Kuba, Libija i Sjeverna Koreja.
- 8 Ovo se prije svega odnosi na, za sada, jedinog državnog “inkubatora” budućih diplomiranih novinara.
- 9 Odluka obilježavanja Svjetskog dana slobode medija donijela je Generalna skupština OUN-a, 1993. godine. Na ovaj dan UNESCO tradicionalno održava konferenciju na kojoj učestvuju medijski radnici, organizacije za slobodu štampe i specijalizirane agencije OUN-a s ciljem procjene stanja medija u svijetu. Na isti ovaj dan UNESCO dodjeljuje i nagradu za slobodu štampe “Guillermo Cano”, koja je nazvana po jednom kolumbijskom novinaru koji je bio ubijen ispred kancelarije vjesnika “El Espectador” u Bogoti 17. decembra 1986. godine, a sve zbog natpisa koji su smetali narko-kartelima.

1. The first part of the document is a list of names and titles, including the names of the authors and the titles of their works.

2. The second part of the document is a list of names and titles, including the names of the authors and the titles of their works.

3. The third part of the document is a list of names and titles, including the names of the authors and the titles of their works.